

ЕКО И ЕССО: О (НЕ)ПРЕВОДИВОСТИ СЕМАНТИЧКИХ И ПРАГМАТИЧКИХ ВРЕДНОСТИ СА ИТАЛИЈАНСКОГ НА СРПСКИ*

Последњих деценија дискурсни маркери, па и они потекли од прилога, све чешће су тема лингвистичких истраживања, премда су и даље малобројна она која се баве проблематиком њиховог превођења. У протеклој деценији приметан је пораст броја и обима контрастивних радова, као и интензитета потрага за преводним еквивалентима форми попут италијанских *allora*, *beh*, *diciamo*, *insomma*, *sentì* или српских *бар(ем)*, *донекле*, *иначе*, *наводно*, *ваљда*, *зар (не)*. Резултати оваквих студија углавном идентификују еквиваленте, критички указују на њихову недовољну обухваћеност постојећим двојезичним лексикографским остварењима и нуде шире пописе форми које треба укључити у одреднице будућих издања. Налазећи упориште у књижевном корпусу *SerbltaCor3* и делима Умберта Ека, у раду се разматрају српски преводни еквиваленти форме *ессо* (*ево*, *ејо*, *ено*), једног од најучесталијих италијанских прилога и маркера. Посредством квалитативно-квантитативне анализе рад настоји да пружи преглед изворне и преводних форми уз задржавање њихове еквивалентности на семантичком и прагматичко-функционалном нивоу. Посебна пажња посвећује се тзв. нултим еквивалентима, имајући у виду да транспоновање прилошко-маркерских форми и функција из једног језика у други не резултира увек (успешним) преводним солуцијама. Крајњи циљ рада јесте да се сагледају досадашња достигнућа и укаже на смернице за будућа истраживања, која своју примену налазе не само у лексикографији и транслатологији, већ и у настави превођења.

Кључне речи: прилог, дискурсни маркер, италијански језик, српски језик, преводни еквиваленти, нулти еквивалент, *ессо*, Еко, *SerbltaCor3*

* Рад је у виду усменог саопштења изложен на научном скупу „Савремена филолошка истраживања”, одржаном 23–24. маја 2026. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

ECO AND ECCO: ON THE (UN)TRANSLATABILITY OF SEMANTIC AND PRAGMATIC VALUES FROM ITALIAN INTO SERBIAN

In recent decades, discourse markers, including those derived from adverbs, have increasingly become the subject of linguistic research, although studies dealing with their translation remain relatively scarce. Over the past decade, a noticeable increase has been observed both in the number and scope of contrastive studies and in the search for translation equivalents of forms such as the Italian *allora*, *beh*, *diciamo*, *insomma*, *senti*, or the Serbian *bar(em)*, *donekle*, *inače*, *navodno*, *valjda*, *zar (ne)*. The results of such studies mainly identify equivalents, critically point to their insufficient coverage in existing bilingual lexicographic works, and offer broader inventories of forms that should be included in the entries of future editions. Drawing on the literary corpus SerbItaCor3 and the works of Umberto Eco, this paper examines the Serbian translation equivalents of the form *ecco* (*evo*, *eto*, *eno*), one of the most frequent Italian adverbs and discourse markers. Through qualitative and quantitative analysis, the paper aims to provide an overview of the source and translated forms while preserving their equivalence at the semantic and pragmatic-functional levels. Particular attention is devoted to so-called zero equivalents, as the transposition of adverbial and discourse-marker forms and functions from one language into another does not always result in successful translation outcomes. The ultimate aim of the paper is to review previous achievements in the field and indicate directions for future research, whose applications extend beyond lexicography and translation studies to translation pedagogy as well.

Keywords: adverb, discourse marker, Italian language, Serbian language, translation equivalents, zero equivalent, *ecco*, Eco, SerbItaCor

1. Увод

Скуп прагматски мултифункционалних речи и израза, у научној литератури познат под називом *дискурсни* или *џраїмаїички маркери* (Bazzanella 2011; Ceković-Rakonjac 2011; Koprivica Lelićanin 2012; Polovina 2019), попут *allora* (па), *diciamo* (рецимо), *insomma* (укратко), *cioè* (односно) или *voglio dire* (хоћу да кажем) у италијанском језику, последњих деценија све чешће је тема лингвистичких истраживања, с аспекта различитих дисциплина и усмерења (анализе дискурса или конверзације, прагматике, социолингвистике, методике наставе). Међутим, студије која се баве проблематиком превођења с једног језика на други ових високоучесталих и граматички хетерогених конверзационих елемената и даље су малобројне (уп. Fischer 2006).

Током протекле деценије приметан је пораст броја и обима прилога из домена контрастивних проучавања на италијанско-српске теме, које

улазе у сферу наших интересовања, као и интензитета потрага за преводним еквивалентима форми попут, с једне стране, италијанских *allora* (Ceković – Radojević 2016), *diciamo, sai, scusa* (Ceković – Janićijević 2017), *guarda, vedi, senti, ascolta* (Ceković – Janićijević 2018), *insomma* (Ceković – Janićijević 2025), *ecco* (Ceković – Koprivica Lelićanin у *шћамју*), *bah, beh, boh* (Bazić 2025) или, с друге стране, српских *иначе* (Moderc 2015a), *бар(ем), зар (не), донекле* (Базић 2023), *наводно* (Копривица Лелићанин 2024), *ваљда* (Базић 2023; Moderc – Barbi у *шћамју*). Резултати оваквих студија углавном идентификују преводне еквиваленте, критички указују на њихову недовољну обухваћеност постојећим двојезичним лексикографским остварењима и нуде шире пописе форми који треба укључити у одреднице будућих издања.

Циљ овог рада јесте да се размотре српски преводни еквиваленти прилога и дискурсног маркера *ессо* (обично представљеног презентативима *ево, ећо, ено*), једне од најучесталијих форми у италијанском разговорном језику. Полази се од идентификовања постојећих еквивалената, забележених у релевантним двојезичним речницима, уз ослањање на досадашње резултате у погледу преводивости дате форме, као и израде њене функционалне таксономије. Затим, спроводе се квалитативна и квантитативна анализа на одабраној корпусној грађи с циљем да се пружи преглед изворне и преводних форми, те открију карактеристични синтаксички обрасци у употреби, уз задржавање њихове еквивалентности на семантичком и прагматички функционалном нивоу. Посебна пажња посвећује се дискутабилним, тзв. нултим еквивалентима, имајући у виду да транспоновање прилошко-маркерских форми и њихових функција из једног језика у други не резултира увек (успешним) преводним решењима.

2. Теоријски оквир

У савременом италијанском језику форма *ессо* дефинише се као прилог, узвик или дискурсни маркер и може обављати низ синтаксичких, семантичких и прагматичких функција (Renzi, Salvi – Cardinaletti 1995; Bazzanella 1994; 2011). У једнојезичним лексикографским изворима (Sabatini – Coletti 2022; Della Valle – Patota 2003; Zingarelli 2024), овој форми се, у својству прилога и узвика, најчешће приписују функције усмеравања пажње, истицања присуства особа или предмета. С друге стране, у својству маркера, у поменутих изворима додељују јој се функције започињања и испуњавања речи, враћања на тему дискурса, исказивања става и незадовољства, те појачавања тврдњи.

Штавише, у оквиру теоријско-апликативног модела *Attacco-Intermezzo-Timbro* (AIT) за функционалну класификацију форме *ессо* у улози дискурсног маркера (Ceković – Koprivica Lelićanin у *ћрићреми*), разликују

се њене вишеструке прагматске функције, које проистичу из укрштања прагматичких са семантичким и дистрибутивним одликама. Модел је сачињен од три макрофункције, које су затим дељиве на низ микрофункција: 1. узимање речи, враћање на топик, исказивање неслагања; 2. хезитација; 3. коментар и појачавање тврдњи, исказивање неслагања.

Осим што, дакле, као прилог и узвик може вршити вишеструке улоге на семантичком плану, *ecco* се и као дискурсни маркер, на прагматском плану, одликује полифункционалношћу, дистинктивним маркерским обележјем, како на интеракционом, тако и на метатекстуалном и когнитивном нивоу (Bazzanella 1994; 2011). Карактеришу га јака зависност од ситуационог и језичког контекста, који директно условљавају продукцију и рецепцију његових функција од стране (са)говорника, као и висока учесталост у говорном дискурсу. На попису најучесталије лексике италијанског разговорног језика из корпуса LIP (*Lessico di frequenza dell'italiano parlato*, De Mauro et al. 1993) *ecco* заузима високо 55. место, рангирајући се непосредно иза форми *voglio dire*, *allora*, *bene* (добро), *quindi* (значи) или *cioè*.

У релевантним двојезичним, италијанско-српским или хрватским речницима (Klajn 2011: 218; Deanović – Jernej 1984: 320) форма *ecco* се као прилог преводи првенствено презентативима *ево*, *ејо*, *ено*.¹

3. Претходне студије

Форми *ecco* се тек у новије време посвећује пажња у контрастивним, италијанско-српским студијама, премда малобројним и ограниченог обима. У раду Цековић и Копривице Лелићанин (*у шћамѝи*) откривени су, поред најучесталијих еквивалената *ејо* и *ево*, низ других: *ѝо* (*је*), *ѝе*, *ено*, *ѝоѝово*, *у ѝоме је сѝвар*, *видиш*, *дакле*, *у реду*, *ѝако је*, *овако*, *елем*, *де*, *хајде*, *но*, *а сада*, као и бројна уникатна, свега по једном забележена решења. Као трећи по учесталости издвојен је нулти еквивалент ($\emptyset$), тј. изостало директно преводно решење за дату форму које, по суду ауторки, указује на могуће стилско потискивање или контекстуално интегрисање значења.

1 Од осталих случајева, бележи се њена употреба уз клитике (*essoci* – *ево ме*, *ѝу сам*; *essoci lì* – *ено ѝа ѝамо*; *essoci arrivati* – *сѝиѝили смо*, *ѝу смо*; [...]), у разним изразима (*ecco fatto* – (*ево*) *ѝоѝово је*, *с ѝиме је свршено*; *ecco come stanno le cose* – *ѝако сѝоји сѝвар*, *ѝако сѝоји с ѝиме*, *ѝако ѝи је ѝо*; *quand'ecco* – *кад оно*, *кад ѝамо*, *кад одједном*; *non ci vado, ecco* – *не идем ѝамо*, *и ѝоѝово*; *ecco perché* – *ејо зашѝо*; *ecco qui il risultato* – *ево резулѝаѝа*; *quanto chiedi? ecco, non saprei...* – *колико ѝражиш? ѝа*, *не знам ни сам...*) или с инфинитивом (*ed ecco apparire il treno* – *а онда се наједном ѝојави влак*), док су у улози узвика забележени еквиваленти *ѝе!* и *нуѝи!*.

У још једној студији истих ауторки (Koprivica Lelićanin – Ceković, у *шћамџи*) предочавају се достигнућа у тренирању модела вештачке интелигенције за продукцију и превођење књижевних текстова, кроз примену управо предметне форме, у циљу постизања кохезионих и других ефеката у дискурсу. Премда је у овом раду проблематика превођења и контрастирања у секундарном плану, резултати указују на лимитиран креативни потенцијал модела у превођењу форме *ессо*, који се своди на дистрибутивно и функционално ограничену употребу еквивалената *ево* и *еџо* у српском преводу.

Нулти преводни еквиваленти забележени су и у контрастивним проучавањима на тему других форми попут *ессо*, у прилошкој, узвичној и(ли) маркерској функцији. Премда се у тим студијама непреведени случајеви региструју често и као високоранжирани по учесталости, не спроводи се њихова засебна и подробнија анализа.

Примера ради, у студији о превођењу *allora* у служби прилога и дискурсног маркера (Ceković – Radojević 2016), нулти еквивалент забележен је са уделом од 8,33% као четврти по учесталости (иза *дакле*, *онда*, *шћага*, а напореда са *џа*).

У анализи превођења дискурсних маркера глаголског порекла, попут *diciamo*, *sai*, *scusa* (Ceković – Janićijević 2017), такође се бележи постојање нултих еквивалената, за које се у појединим случајевима сугеришу прикладније, заменске форме и изрази. С друге стране, као у случају употребе форме *scusa* у исказу *E che mi frega, scusa!* – *А шћа ме џа бриџа!* (Ceković – Janićijević 2017: 60), констатује се и да није увек једноставно пронаћи одговарајући еквивалент на прагматичком нивоу, којим би се у потпуности пренеле све емотивне вредности изворног италијанског маркера.

Даље, у чланку на тему облика *insomma* (Ceković – Janićijević 2025), међу 43 откривена српска еквивалента сврстава се и нулти превод, и то као трећи по учесталости (иза *украјко* и *једном речи/речју*). У чланку се установљава и да је у 91% таквих случајева реч о решењу које је реализовао један исти преводилац.

Високо ранжиран по фреквентности нулти еквивалент јавља се и у корпусној анализи употребе *bah*, *beh*, *boh* у књижевним текстовима (Bazić 2025), где се открива да у приближно 13% случајева за сваки од ових узвика није понуђено преводно решење, чиме се каткад губе њихове семантичко-прагматичке нијансе из циљног језика.

Слично је са истраживањима на тему превода на италијански појединих српских форми (Moderc 2015a; Базић 2023; Копривица Лелићанин 2024; Moderc – Barbi у *шћамџи*), где се такође региструје присуство нултих преводних решења, и то у распону од првог до четвртог места по учесталости јављања у анализираној грађи. Модерц (2015a), рецимо, идентификује нулти превод као најучесталији лексички еквивалент за форму

иначе (са 72 примера употребе од укупно 298, учесталији од *altrimenti*, *per il resto* или *del resto*). Модерц и Барби (у *шћамѿи*) на корпусном узорку откривају да као резултат специфичног индивидуалног стила аутора у 16,3% случајева форма *ваљда* није преведена од стране преводаца, што нулти облик чини другим по учесталости (први је *forse* са 39,3%). У раду Копривице Лелићанин (2024) нулти еквивалент је четврти по фреквентности у превођењу прилога *наводно* (са 17 од 161 примера; након потенцијала, глагола *parere/sembrare* и *dire*), који се може компензовати глаголом и безличном конструкцијом.

4. Корпусна анализа

Методолошко упориште за ово истраживање пронашли смо у обимном књижевном корпусу SerbItaCor3 (Модерц 2015b; 2025; Moderц *et al.* 2023), сачињеном од изворних текстова на италијанском (SerbItaCor3_it) и на српском језику (SerbItaCor3_sr), као и од њихових паралелизованих превода, у укупном обиму од 21,5 милиона речи. За потребе наше анализе екстрахован је посебан поткорпус SerbItaCor3_Eco, у којем су садржана дела Умберта Ека (1932–2016), заједно са одговарајућим преводима на српски језик. Новокреирани SerbItaCor3_Eco броји 829.420 токена, што је 6,299% величине главног корпуса SerbItaCor3. Поткорпус обухвата пет Екових оригиналних дела заједно са њихових пет превода: *Il nome della rosa* (ROSA, Eco 1985) – *Име руже* (ПУЖА, Еко 2002а); *L'isola del giorno prima* (ISOL, Eco 1994а) – *Осѿрво гана ѿређашњѿѿ* (ОСТР, Еко 1995); *Il pendolo di Foucault* (PEND, Eco 1994b) – *Фукоово клајшно* (КЛАТ, Еко 2002б); *Il cimitero di Praga* (CIMI, Eco 2010) – *Прашко ѿробље* (ГРОБ, Еко 2011); *Numero zero* (NUM, Eco 2015) – *Нулѿи број* (БРОЈ, Еко 2015).

Број идентификованих форми *ессо* у SerbItaCor3_Eco износи 378, дистрибуираних по анализираним делима на следећи начин: 117 (PEND), 86 (CIMI), 85 (ROSA), 63 (ISOL) и 27 (NUME). Шире посматрано, резултат од 378 откривених форми *ессо* представља 0,0029% од свеукупног броја речи у поткорпусу оригиналних италијанских дела – SerbItaCor3_it, који садржи 267 докумената и 13.166.565 токена (11.051.704 речи)². Поређења ради, иста форма присутна је у следећем обиму код осталих, по броју дела најзаступљенијих италијанских аутора у SerbItaCor3: Пирандело – 914 пута у 46 дела (0,0069%), Калвино – 551 пута у 20 дела (0,0042%), Барико – 27 пута у 4 дела (0,0002%)³.

2 У главном корпусу SerbItaCor3 форма *ессо* се јавља укупно 4.693 пута (0,0356%).

3 Код аутора заступљених са по 3 дела, резултати су следећи: Буцати – 88 пута (0,0007%), Касола – 65 (0,0005%), Басани – 141 (0,0011%), Павезе – 28 (0,0002%), Коњети – 16 (0,0001%), Аманити – 25 (0,0002%), Виторини – 62 (0,0005%) итд.

У Табели 1 приказани су квантитативном анализом идентификовани преводни еквиваленти форме *ессо* заједно са њиховом учесталошћу испољавања у SerbItaCor3_Есо, специјализованом поткорпусу који обухвата Екова оригинална дела и њихове преводе.

ЕКВИВАЛЕНТ	УЧЕСТАЛОСТ (%)
<i>ејџо</i>	140 (37,04%)
<i>ево</i>	114 (30,16%)
<i>Ø</i>	28 (7,41%)
<i>џако</i>	15 (3,97%)
<i>џо</i>	13 (3,44%)
<i>їле</i>	10 (2,65%)
<i>їа</i>	6 (1,59%)
<i>їу</i>	6 (1,59%)

Табела 1 – Најучесталији еквиваленти форме *ессо*

Поред наведених, евидентиран је низ ређе заступљених форми попут: *видиш*, *(ах) да*, *елем*, *ено*, *јасно*, *како (да не)*, *ово*, *онда*, *ојуда*, *јоїле-гајїе*, *сїоїа*, *уїраво*. Такође, забележен је и изванредан број уникатних преводних решења, која се испољавају свега једанпут у анализираном поткорпусу SerbItaCor3_Есо: *већ*, *видиїе*, *јоїшово*, *дакле*, *и*, *јер*, *када*, *можда*, *на јример*, *недавно*, *овде*, *сада*, *само*, *свакако*, и др.

4.1. Израз *ессо che*

У анализираној грађи откривене су вишеструке семантичке и прагматичке употребе форме *ессо*. Откривено је и да у преводу ове форме на српски у 28 случаја нису директно понуђени (потпуно или делимично) еквивалентни облици. Највећи број од укупно забележених случајева нултих еквивалената односи се на употребу предметне форме у објекатској реченици, првенствено експлицитној, док је у имплицитној регистрован свега један пример употребе. Следећим примерима илустрована је најпре употреба ове форме у експлицитној конструкцији, уведеној комплементизатором *che* у [1a] и [2a], заједно за одговарајућим преводним варијантама у [1δ] и [2δ].

[1a] *E alla fine di questo elogio (che, vi giuro, è davvero ammirato) ecco che entrano in scena le potenze sotterranee che il trionfo borghese ha evocato: il*

Еко је пети по реду према броју књижевних дела међу италијанским и српским ауторима (након Андрића, Пирандела, Калвина и Албахарија), са уделом својих пет дела од 1,9% у целокупном корпусу SerbItaCor3.

capitalismo fa sbocciare dalle proprie viscere i suoi propri becchini, i proletari. (CIMI)

[1б] А на крају *шої хвалосїева (који, верујше ми, одисџа изазива дивљење)* на сцену *сїуџају љодземне силе* које је *буржоаска љобедга љризвала: кайиџализам* је из своје *уџробе изнедрио власџиџе љробаре, љролеџере.* (ГРОБ)

[2а] *Scusatemi, ma non riesco ancora ad amarlo – insomma, ecco che i fascisti gli tendono un agguato, lo portano in città e alle cinque di mattina, il giorno dopo, lo fucilano.* (PEND)

[2б] *Извињавам се, али ни дан-данас ми није драї. И да скраџим љричу, фаџиџи су му љосџавили заседу, ухваџили їа и одвели у їрад. Сїреџали су їа суџраган у љеџ саџи уџуџру.* (КЛАТ)

Међутим, стиче се утисак да у преводној варијанти претходно наведених примера [1б] и [2б] изостаје транспоноване способности *ecco* да у комбинацији са потоњим *che* уведе обрт у нарацији, уз нијансу неочекиваности, каткад и ироније или појачане драматичности од стране говорника, што је уткано у семантичку и текстуалну употребу датог споја у италијанском језику. Такве вредности могле би се очувати коришћењем неких од српских еквивалената, као што су у случају [1б] *еџо, їле (каг)* [*на сцену, їле, сїуџају љодземне силе*], евентуално и *еџо каг* или *каг еџо, љазиџе (каг)*, уз последичне измене непосредног контекста. У том смислу, могуће је и у [2б] употребити *каг еџо* или *каг оно*, такође уз прилагођавање контекста [*Каг оно, да скраџим љричу, фаџиџи...*]. Штавише, одсуство директно еквивалентног израза и употребљени перфекат у продужетку српског превода, вероватно у сврху назначаванга свршености радње, не доприносе динамичности приповедања у мери у којој је она у изворнику подржана употребом *ecco che* и презентом⁴ за опис одвијања сукцесивних, чак и временски дистанцираних радњи, у једној широј приповедачкој целини о прошлим догађајима.⁵

У појединим другим случајевима изостављања еквивалената долази, заправо, до преиначавања *ecco che* у релативну [4б] или временску [5б] реченицу у преводној варијанти. Могући узрок налази се у избору пре-

4 За опис употреба презента у италијанском језику у поређењу са српским, в. Јанићијевић (2025).

5 Ипак, *ecco che* не резултира увек нултим еквивалентом. У следећем корпусном примеру [3б], преведен је уз помоћ глаголског облика *видиш*, који јасно указује на актуелност одвијања радње, чиме се не нарушава динамички ефекат приповедања ни укључивања саговорника у прагматички аспект размене.

[3а] *Ti illudi di essere spettatore, perché ti leggi sullo schermo come se le parole fossero di un altro, ma sei caduto nella trappola, ecco che cerchi di lasciare tracce nella sabbia.* (PEND)

[3б] *Завараваш се да си и даље само љосмаџрач, јер на екрану чиџаш џо шїо љишеш, као да су љуђе речи. Али, уїао си у замку, видиш да љокушаваш да осџавиш љраї у љеску.* (КЛАТ)

водиоца да у [4δ] уз релативну заменицу употреби глагол *обрушаваји* се, који већ садржи семантичку компоненту указивања на изненадан и динамичан процес који је у току, чиме се доприноси грађењу драматичне атмосфере у приповедачком одломку. Опредељењем да се у [5δ] пренесе једино временски везник *чим*, којим се указује на временски блиску сукцесивност радњи, читалац се, међутим, ускрађује за ефекат драматичности коју уносе наративна прогресија и увођење новог сегмента догађаја, а што се могло пренети употребом израза *и ејџо*, као директног еквивалента комбинације *ed ecco che* [*И ејџо, чим си сѣиџао, оѣкриваш...*].

[4a] *Volo di insetti e rettili giurassici, allegoria delle lunghe migrazioni che il Pendolo a terra stava riassumendo, arconti, emanazioni perverse, ecco che calavano contro di me.* (PEND)

[45] *Лей інсекайша і їмизаваца из доба Јуре, алеїорија дуїх сеоба које је Клаїно сажимало своїм креїшањем по подлози, архонїи, извиїоїерена створења која су се обрушавала на мене. (КЛАТ)*

[5a] *Ed ecco che appena arrivato scopri che le librerie ostentano tutti i tuoi libri, in riedizioni critiche, c'è il tuo nome sul frontone della vecchia scuola dove hai imparato a leggere e a scrivere.* (PEND)

[5б] Чим си сѣиѣао, оѣкриваш да су ѣвоје књиѣе у излосима свих књи-
жара, у криѣичким издањима, а ѣвоје име на ѣрочељу сѣаре школе у којој
си научио да чиѣаш и ѣишеш. (КЛАТ)

У појединим корпусним примерима уочено је да преводна решења доносе удаљавање од вредности садржаних у оригинално употребљеном изразу *esso che*. У [68], примера ради, понуђеним решењем (*ѿа њеѿа ѿражи... а он да се бездбрижно шейка*) умањује се ефекат изненадног открића, констатације уз неверицу, иронију или драмску паузу пре увођења преокрета у нарацији. Тај ефекат, садржан у изворном коментару, могао је бити пренет уз помоћ: *а он се, еѿо; док се он (ѿази, молим ѿе)*; *а оно* (уз прилагођавање контекста, где примећујемо и да у корпусном примеру недостаје превод апозиције: *il misterioso visitatore del colonnello – ѿајансѿивени ѿуковников ѿосеѿилац*, којом се референт додатно експлицира). У решењу у [78] употребом *еѿо* или *онда* као еквивалената [*ѿо би, еѿо, оѿкрило давне корене ове моје склоносѿи ка ѿрерушавању; ѿиме бих, еѿо, објаснио...*], фокус би се јасније усмерио на последицу, по узору на изворник.

[6a] Non era possibile. Rakosky o Ragotgky che fosse, il misterioso visitatore del colonnello, ricercato dall'astuto De Angelis e dall'Interpol, ecco che andava in giro ad affittare immobili. (PEND)

[6δ] Немојуће, зар шај Ракоски, Рајоцки, или како се већ зове, ја њеја
штражи лукави инсјектор Де Анђелис и цео Иншериол, а он да се безбри-
жно шейка и унајмљује куће? (КЛАТ)

[7a] *Se emergesse che l'abate Dalla Piccola sono io, ecco che avrei individuato le origini lontane di questi miei gusti teatrali.* (CIMI)

[7б] *Ако се исѿосѿави да сам оѿаѿ Дала Пикола, ово би моѿао биѿи давни ѿочешѿак моје наклоносѿи ка ѿрерушавању.* (ГРОБ)

За разлику од употребе у експлицитним конструкцијама, у [8а] илустрована је примена форме *ессо* у имплицитној конструкцији, са глаголом у инфинитиву у служби описа изненадног наступања догађаја или промене ситуације. И у овом случају нулта еквивалентност се може приписати избору глагола *севнуѿи* који, за разлику од такође еквивалентног *ѿојавиѿи се* за изворни *apparire*, указујући на изненадност реализације радње (на коју би потенцијално указали и: *ѿле (како), (кад) еѿо, наједном, изненада*), садржи довољно основа да испуни улогу коју *ессо* врши у полазном контексту, а која се састоји у деиктичком усмеравању на догађај у повоју, са јаким ефектом изненадности и обрта у нарацији.

[8а] *E a ogni merletto che cade ecco apparire quelle schifose carni bianche, quei seni turgidi, quelle ascelle brune dall'afrore che ti snerva.* (CIMI)

[8б] *А ѿосле сваке чиѿке која сѿагне, севне њихова ѿњецава бела ѿуѿ, оне набрекле ѿрудѿ, оне мишке смеђе од киселкасѿоѿ зноја чиѿи ѿе загах ѿуѿи.* (ГРОБ)

4.2. Израз *ecco perché*

Осим у објекатским, форма *ессо* се у већем броју случајева у корпусу употребљава и у независним реченицама уведеним помоћу израза (*ed*) *ессо perché*. На тај начин она учествује у реализацији аргументационе функције, којом се у дискурс уводи објашњење, наводе узрок или закључак. Слично везнику *е*, а за разлику од *perché* као кључног елемента конекторског израза, прилог *ессо* из датог споја често не наилази на директан еквивалент у преводној варијанти. Таквим поступањем, условљеним контекстом или преводилачким избором, на семантичком плану не уносе се знатне измене, што указује на чињеницу да је реч о текстуалној, дискурсно-маркерској употреби форме *ессо*: десемантизованост је, наиме, једна од карактеристичних одлика које се везују за маркере. На прагматичком плану, међутим, преводна варијанта лишава се својстава наглашавања или истицања при повезивању изнете чињенице са њеним узроком или последицом. У [9б] таква улога форме *ессо* препозната је и компензована употребом интензификатора *уѿраво* у остатку исказа (*и збоѿ ѿоѿа... ѿлавну улоѿу има уѿраво број ѿри*), којом се, међутим, фокус са узрока помера на последицу, чиме долази до удаљавања од изворне употребе.

У корпусу се (*ed*) *ессо perché* преводи, дакле, изразима и елементима као што су: (*и*) *збоѿ ѿоѿа... уѿраво* [9б], у једном случају и помоћу *сѿоѿа* [10б], чиме се у експликацији успоставља узрочно-последични однос, али и изразима који садрже директан еквивалент *еѿо* или *ево* за предметну форму, на пример, (*и*) *еѿо/ево зашѿо, еѿо збоѿ чеѿа*. Потенцијално се може

превести и другим изразима: (у) баш зашо, (у) управо зашо, (у) управо је шо разлој, шо је разлој, којима се транспонује емфатичко својство форме *ессо* из оригинала у скретању пажње, истицању узрока или последице.

[9a] *D'altra parte tutti sanno che la trinità è nozione ariana, ed ecco perché tutta la regola templare, acuta da un druida come san Bernardo, è dominata dal numero tre.* (PEND)

[9б] *Поред шоја, сви знају да је тројство аријевски јојам и збој шоја у Темларским правилима, која је смислио друид какав је био свети Бернар, главну улогу има управо број три.* (КЛАТ)

[10a] *Ora si è dedicato all'Alliance Israélite, ed ecco perché vorremmo tenerlo lontano dalla Francia.* (CIMI)

[10б] *Сага се посветио нападима на Израелишску алијансу, штоја бисмо желели да ја држимо што даље од Француске.* (ГРОБ, наш превод назива Алијансе)

Слична употреба *ессо*, у зависноупитним реченицама са *come*, *dove*, *chi* или *quale*, у нашем корпусу није забележена. Забележена је употреба *ессо cosa*, што се у [11б], ради истакнутијег наглашавања, увођења појашњења или прецизирања значења при тумачењу поруке, могло формулисати употребом *ешо* [*ешо што значи*].

[11a] *Deve consegnare dei mazzi di rose di Provins, ecco cosa vuoi dire r... s... chevaliers de Pruins.* (PEND)

[11б] *Треба да досјави букеће црвених ружа из Провена, шо значи р... c... chevaliers de Pruins.* (КЛАТ)

4.3. Презентативна функција

У анализираној грађи забележени су и случајеви употребе форме *ессо* са именицом, у служби идентификације и указивања на присуство бића или предмета. Презентативна функција преплиће се са деиктичком улогом коју *ессо* врши упућивањем на контекст, те се у преводу [12б]-[14б] надомешћује глаголом с контекстуално прикладним значењем и функцијом: *сјићи* [*сјићао је одговор*], *казати* [*...ћу вам казати име и презиме*], *јоновити* се [*сличан дојађај се јоновити*]. Узрок компензације може се наћи у одликама писаног, књижевног варијетета, а за разлику од разговорног стила где би у датим случајевима употреба српских еквивалената *ево* [*одговора из Париза, имена и презимена*] или *ешо* [*још једне домбе*] била адекватна за реализацију не само презентативности и деиктичности, већ и стилске устаљености и економичности израза. На тај начин, паралелно са изворником, пружио би се и у преводној варијанти значајан допринос прагматском аспекту размене.

[12a] *Arrivò quell'Annunziata con un fonogramma: "Ecco la risposta di Parigi, dottore".* (PEND)

[12δ] Ушла је Анунцијаџа с фоноџрамом у руци: „Инсџекџоре, сџиџао је огџовор из Париза”. (КЛАТ)

[13а] *Quindi, ecco nome e cognome del tizio, e Palatino fa un salto a Rimini, con un registratore e una macchina fotografica.* (NUME)

[13δ] Сџоџа ћу вам казџи име и џрезиме џоџи џиџа, а Палаџино ће скокнуџи до Риминиџа, оџремљен касеџофоном и фоџоаџараџом. (БРОЈ)

[14а] *E dieci anni dopo ecco un'altra bomba sul rapido Napoli-Milano.* (NUME)

[14δ] А десет џодина касније сличан доџађај се џоновио у брзом возу Наџуљ-Милано. (БРОЈ)

4.4. Друге маркерске функције

Нулти еквивалент откривен је и при транспоновању других функција *ecco* у маркирању дискурса, које у корпусној грађи каткад остају делимично или потпуно неидентификоване и некомпензоване у преводној варијанти. Примера ради, у иницијалној, прозодијски и интерпункцијски изолованој позицији у исказу, употреба овог маркера се у језику превода, осим помоћу партикуле *само* која је преузела његову улогу, могла реализовати уз помоћ такође иницијалних маркера *еџо* или *е* [*еџо, још нам (само) џо фали; е, само нам још џо џреба*], чиме би се додатно нагласио субјективан, помало ироничан став који говорник износи уз призвук незадовољства. Идиосинкратички карактер такве употребе оправдава и присуство другог маркера, *senti*, у непосредно наступајућем контексту, којим се у природан и „жив” говорников дискурс, богат маркерима, уз привлачење саговорникове пажње уводи промена теме.

[15а] *“Ecco, ci manca anche quello. Senti, piuttosto....”* (PEND)

[15δ] „Само нам још џо фали. Неџо, ...”. (КЛАТ)

Субјективан став уз потребу за прецизирањем значења износи се и следећим исказом, који је у српском преводу у потпуности пренебрегнут, тј. из кога је изостављена не само предметна форма већ и остатак исказа, који гласи: *Ecco la mia interpretazione* (у тексту превода изостављање је назначено употребом астериска). Може бити да изостанак еквивалентног *Ево моџ џумачења* произлази из процене преводиоца да је такав исказ семантички (али не и прагматички) излишан, упркос улози у изворном тексту, а нарочито кад се има у виду да садржај најављене интерпретације следи у даљем контексту. Тиме је, међутим, реципијент преводне варијанте ускраћен за сигнализирано започињање новог сегмента и маркирање реформулације (обележене у изворнику и интерпункцијским знаком – двома тачкама). Осим тога, иницијална дистрибуција маркера у исказу карактеристична је за поступак увођења теме у дискурс или, у датом случају, најаве сегмента са појашњењем, у виду

једне врсте метадискурсног коментара који катафорички упућује на садржај који следи (*Исус није разајей...*). Сличну улогу у појашњавању или прецизирању значења има и раније поменути израз *ecco cosa*.

[16a] *Naturalmente ho integrato, ma integrare la verità è il diritto dell'iniziato. Ecco la mia interpretazione: Gesù non è stato crocifisso, ed è per questo che i Templari rinnegavano il crocifisso.* (PEND)

[16б] *Наравно да сам ја сажео све, али сажимање исјине доликује јосвећенику. * Исус није разајей на крсју и збој ѿоја Темплари нису јризнавали Расјеће.* (КЛАТ)

Ни у финалној позицији у исказу *ecco* из корпусног примера [17a] није преведен, иако је реч о врсти метатекстуалног маркерског коментара до којег долази напослетку ширег сегмента дискурса, где израз *ecco tutto* служи најави закључења речи, сигнализирању наглог прекида у излагању, а чију су улогу у преводној варијанти могли преузети: (*ејо,/у*) *ѿо је ѿо; (ејо,) ѿо је све.*

[17a] *Ho lavorato per ricavare l'olio e l'acqua dall'argento, ho calcinato l'argento sia con un sale preparato sia senza sale, e con l'acquavite, e ne ho ricavato degli oli corrosivi, ecco tutto.* (PEND)

[17б] *Зајим сам јокушао да добијем уље и воду из сребра, јробао сам да калцинирам сребро, како са јријремљеном сољу, ѿако и без ње, а јојом јробао и са ракијом и усјео сам да добијем корозивна уља.* (КЛАТ)

5. Закључци

Анализом корпусне грађе од 10 свезака идентификовано је 378 примера семантичко-прагматичке употребе форме *ecco* и преко 30 различитих преводних еквивалената. Најучесталији међу њима је *ејо*, након којег следи *ево*, док је трећи по учесталости нулти еквивалент. Тиме се и ова анализа сврстава међу оне чији резултати указују, с једне стране, на високу заступљеност нултог превода и, с друге, на доминацију употребе *ејо* (37,04%) у односу на *ево* (30,16%) (уп. Цековић – Копривица Лелићанин у *шћамји*, са сличним налазима), што одудара од редоследа њиховог навођења у речницима, где примарно место заузима *ево*.

Анализа је показала да избор нултог еквивалента или оног који не укључује директан еквивалент за *ecco* у одређеним случајевима ограничава читаоца у рецепцији детаља преводног дела, и то првенствено у погледу неколицине семантичких и прагматичких вредности карактеристичних за употребу изворне форме, између осталог, унутар издвојених синтаксичких образаца. То је случај са *ecco che*, где су у преводним варијантама уочени ускраћивање или умањивање ефекта неочекиваног обрта у нарацији. Или са (*ed*) *ecco perché*, у оквиру чије аргументационе функције изостаје у преводу учинак истицања узрочно-последичне везе.

Изостанак еквиваленције је нарочито уочљив на примеру употребе *ессо* у маркирању дискурса, где је утврђено да у преводној варијанти не налази место појачано исказивање незадовољства у субјективном ставу, најављивање завршетка излагања, те ни читав један исказ којим се сигнализира наступајућа реформулација и прецизирање значења.

С друге стране, анализа је издвојила и случајеве компензације семантичко-прагматичких вредности *ессо* (самостално употребљеног или у изразима), која се реализује на другом месту у тексту, уз помоћ семантичког потенцијала глагола, везника, прилога или партикула.

Разлози за прибегавање нултим и индиректним еквивалентима могу се тражити у контекстуалним условима, могућностима компензације и интерпретативним изборима преводиоца (у виду идиолекатских преференција истог преводилачког пара у три од пет свезака корпусне грађе). Сложеност превођења прилошких и маркерских форми произлази из њихове полифункционалности (мноштву улога у писаном и говорном дискурсу, које се неретко могу истовремено остваривати, било у истом, било у различитим контекстима, на синтагматском и парадигматском нивоу), те јаке условљености контекстом, због чега проналажење одговарајућег еквивалента често није једноставан задатак (уп. Базић 2025; Цековић – Јанићијевић 2025). Потрага за преводним решењем у случају маркера, функционалне категорије семантички „празних” речи и израза одвија се превасходно на прагматичком, пре него на чисто лексичком нивоу. У таквој потрази двојезични речници нису од пресудне помоћи јер не обухватају довољно широку лепезу функционалних еквивалената. Спрам неизвесности у тумачењу функција и контекстуалних реализација, опција изостављања десемантизованих елемената у преводу чини се једноставним решењем. Околни контекст перципира се у тој перспективи као довољан за интерпретацију значења, а маркерска функционалност као излишна.

У раду су преиспитана поједина преводна решења и понуђене могуће допунске или алтернативне солуције за различите употребе форме *ессо*. Анализа је показала да се изостављање еквивалената у појединим случајевима одвија на уштрб природности и прагматских аспеката дискурса. Присуство маркерских еквивалената, међутим, веродостојно осликава прагматичку страну интеракције и доприноси богатству преводне верзије, у мери у којој је то случај са оригиналним делом.

Намера нам је била да издвојимо тешкоће у процесу транспоновања вредности и функција из једног језика у други, као и да укажемо на важност превођења предметне и других сличних форми, узимајући у обзир значај улоге коју врше на семантичком и прагматичком плану. Крајњи циљ рада јесте да се, након разматрања досадашњих достигнућа на пољу контрастивних италијанско-српских проучавања и уз чврсто упориште у корпусној грађи, укаже на пун потенцијал успостављања

семантичке и прагматичке еквивалентности између два језика. Тиме се доприноси утврђивању што детаљнијих пописа преводних еквивалената за већи број језичких форми, док се истовремено отварају смернице за будућа истраживања чија је примена значајна не само у лексикографији и транслатологији, већ и у настави превођења.

Литература

- Базић, Јована. „Речце *бар(ем)*, *зар (не)*, *ваљда* и прилог *донекле* у преводима књижевних дела са италијанског на српски језик”. *Филолошки преглед*, L:1 (2023): 141–158. [Bazić, Jovana. „Rečce *bar(em)*, *zar (ne)*, *valjda* i priлог *donekle* u prevodima književnih dela sa italijanskog na srpski jezik”. *Filološki pregleđ* L:1 (2023): 141–158]
- Копривица Лелићанин, Марија. „Прилог *наводно* у италијанском језику: корпусно истраживање”. *Преводилац* XLIII: 2 (2024): 75–91. [Koprivica Lelićanin, Marija. Priлог *navodno* u italijanskom jeziku: korpusno istraživanje. *Prevodilac* XLIII: 2 (2024): 75–91]
- Модерц, Саша. „Електронски корпус српских књижевних дела и њихових превода на италијански језик”. *Анали Филолошког факултета*, 27: 2 (2015b): 301–316. [Moderc, Saša. Elektronski korpus srpskih književnih dela i njihovih prevoda na italijanski jezik. *Anali Filološkog fakulteta*, 27: 2 (2015b): 301–316]
- Модерц, Саша. „Корпус српског књижевног језика SerbltaCor3”. *Српски језик* XXX (2025): 257–267. [Moderc, Saša. Korpus srpskog književnog jezika SerbltaCor3. *Srpski jezik* XXX (2025): 257–267]
- Bazić, Jovana. “Italian interjections *bah*, *beh* & *boh* and their translational equivalents in Serbian”. *Teme* XLIX:3 (2025): 653–666.
- Bazzanella, Carla. *Le facce del parlare. Un approccio pragmatico all’italiano parlato*. Firenze: La Nuova Italia, 1994.
- Bazzanella, Carla. «I segnali discorsivi. Simone, Raffaele, Berruto, Gaetano & D’Achille, Paolo (a cura di)», *Enciclopedia dell’italiano*, vol. 2 Roma: Istituto dell’Enciclopedia italiana G. Treccani, 2011: 1303–1305.
- Ceković-Rakonjac, Nevena. „Различити приступи дефинисању и опису дискурсниh маркера”. *Anali Filološkog fakulteta* 23:2 (2011): 133–153.
- Ceković, Nevena & Janićijević, Nataša. «*Scusa*, *sai*, *ti dico*... Gli equivalenti serbi dei segnali discorsivi italiani di origine verbale». *Anali Filološkog fakulteta* 29:2 (2017): 51–65.
- Ceković, Nevena & Janićijević, Nataša. «La traduzione dei segnali discorsivi italiani in serbo: il caso dei verbi di percezione visiva e uditiva». *Filološki pregleđ* 45:2 (2018): 93–106.
- Ceković, Nevena & Janićijević, Nataša. „Италијански прилог и узвик *insomma* и његови српски еквиваленти”. *Anali Filološkog fakulteta* 37:2 (2025): 15–28.
- Ceković, Nevena & Koprivica Lelićanin, Marija. „*Ecco* (ni)je evo: корпусна анализа српских еквивалената италијанског маркера *ecco*”. (*u štampi*)
- Ceković, Nevena & Koprivica Lelićanin, Marija. «Il modello pragmatico 'AIT' per la classificazione funzionale del segnale discorsivo *ecco*». (*u pripremi*)

- Ceković, Nevena & Radojević, Dragana. «La “politraducibilità” dei segnali discorsivi italiani». Scotti Jurić, Rita, Poropat Jeletić, Nada & Matticchio, Isabella (a cura di), *Studi filologici e interculturali tra traduzione e plurilinguismo*. Ariccia: Aracne Editrice, 2016: 457–469.
- De Mauro, Tullio, Mancini, Federico, Vedovelli, Massimo & Voghera, Miriam. *Lessico di frequenza dell'italiano parlato*. Milano: Etaslibri, 1993.
- Fischer, Kerstin (ed.). *Approaches to Discourse Particles, vol. 1*. Oxford: Elsevier, 2006.
- Janićijević, Nataša. *Glagolska vremena indikativa u italijanskom jeziku i njihovi srpski ekvivalenti*. Beograd: Filološki fakultet, 2025.
- Koprivica Lelićanin, Marija. „Polipragmatska funkcija markera ograđivanja u akademskim člancima na italijanskom jeziku”. *Primenjena lingvistika* 13 (2012): 95–110.
- Koprivica Lelićanin, Marija & Ceković, Nevena. «Dialoghi narrativi e traduttivi tra Pirandello e l'intelligenza artificiale: il caso del marcatore *ecco*». (u štampi)
- Moderc, Saša. «Su un modo di tradurre l'avverbio serbo “*inače*” in italiano: il caso dell'equivalente “*altrimenti*”». *Italica Belgradensia* 1 (2015a): 61–79.
- Moderc, Saša Stanković, Ranka, Tomašević, Aleksandra & Škorić, Mihailo. “An Italian-Serbian sentence aligned parallel literary corpus”. *Pregled Nacionalnog centra za digitalizaciju* 43 (2023): 78–91.
- Moderc, Saša & Barbi, Maurizio. «Tra modalità epistemica e valori attenuativi: gli equivalenti italiani del lessema serbo *valjda*». (u štampi)
- Polovina, Vesna. *Signali diskursa*. Beograd: Filološki fakultet, 2019.
- Renzi, Lorenzo, Salvi, Giampaolo & Cardinaletti, Anna (a cura di). *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: Il Mulino, 1995.

Извори

- Еко, Умберто. *Осврће дана пређашње* (превела Елизабет Васиљевић). Београд: Центар за геополитику, 1995. (ОСТР)
- Еко, Умберто. *Име руже* (превела Милана Пилетић). Београд: Paideia, 2002a. (РУЖА)
- Еко, Умберто. *Фукоово клајно* (превели Мирела Радосављевић и Александар Леви). Београд: Народна књига – Алфа, 2002b. (КЛАТ)
- Еко, Умберто. *Прашко тробље* (превели Мирела Радосављевић и Александар Леви). Београд: Вулкан издаваштво, 2011. (ГРОБ)
- Еко, Умберто. *Нулти број* (превели Мирела Радосављевић и Александар Леви). Београд: Вулкан издаваштво, 2015. (БРОЈ)
- Deanović, Mirko & Jernej, Josip. *Talijansko-hrvatski ili srpski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga, 1984.
- Della Valle, Valeria & Patota, Giuseppe (a cura di). *Il Vocabolario Treccani*. Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana, 2003.
- Eco, Umberto. *Il nome della rosa*. Milano: Bompiani, 1985. (ROSA)
- Eco, Umberto. *L'isola del giorno prima*. Milano: Bompiani, 1994a. (ISOL)
- Eco, Umberto. *Il pendolo di Foucault*. Milano: Bompiani, 1994b. (PEND)
- Eco, Umberto. *Il cimitero di Praga*. Milano: Bompiani, 2010. (CIMI)
- Eco, Umberto. *Numero zero*. Milano: Bompiani, 2015. (NUM)

- Klajn, Ivan. *Italijansko-srpski rečnik*. Beograd: Edicija Aleksandrija, 2011.
- Sabatini, Francesco. & Coletti, Vittorio. *Dizionario Italiano Sabatini Coletti*. Firenze: Giunti, 2022.
- Zingarelli, Nicola. *Lo Zingarelli. Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli, 2024.

Nevena Ceković

ECO AND ECCO: ON THE (UN)TRANSLATABILITY OF SEMANTIC AND PRAGMATIC VALUES FROM ITALIAN INTO SERBIAN

Summary

Pragmatically multifunctional words and expressions, known as *discourse* or *pragmatic markers*, have increasingly attracted the attention of linguistic research in recent decades; however, studies devoted to their translation remain scarce. Within the field of contrastive Italian–Serbian studies, the past decade has witnessed growing interest in the translation equivalents of forms such as the Italian *allora*, *beh*, *diciamo*, *ecco*, *insomma*, *sai*, *scusa*, *senti*, or the Serbian *bar(em)*, *donekle*, *inače*, *navodno*, *valjda*, *zar (ne)*. Existing studies have mainly focused on identifying equivalents, while critically pointing to their insufficient representation in bilingual dictionaries and proposing broader inventories of forms that should be included in future lexicographic editions.

This paper examines the Serbian translation equivalents of the adverb and discourse marker *ecco*, one of the most frequent forms in spoken Italian. The analysis starts from the equivalents recorded in bilingual dictionaries, where *ecco* is most commonly translated as *evo*, *eto*, or *eno*, as well as from previous findings concerning the translatability of the form, with particular attention paid to the frequent occurrence of the zero equivalent (Ø) in related earlier studies. The research is based on the identification of the semantic and pragmatic functions of *ecco*, including their classification within the *Attacco-Intermezzo-Timbro* (AIT) theoretical-applicative model of functional taxonomy.

The qualitative and quantitative analyses were conducted on a corpus consisting of five novels by Umberto Eco and their five Serbian translations, extracted from the SerbItaCor3 corpus. The aim of the analysis is to present the source and translated forms, identify characteristic syntactic patterns of use, and examine the preservation of semantic and pragmatic equivalence in translation. Particular attention is devoted to zero equivalents, since the transposition of adverbial-marker functions from one language into another does not always result in (successful) translation solutions.

The analysis identified 378 instances of the use of *ecco* and more than 30 different Serbian equivalents, the most frequent being *eto*, *evo*, *Ø*, *tako*, *to*, *gle*, *pa*, *tu*. The results show that the use of zero or indirect equivalents in certain cases diminishes the reception of the translation, particularly with regard to specific semantic and pragmatic values of the source form. This is especially evident in the constructions *ecco che* and *(ed) ecco perché*, where the effect of an unexpected turn in the narrative or the highlighting of a cause-and-effect relationship may be weakened or lost, as well as in discourse-marking functions, where intensified expressions of dissatisfaction, the announcement of the conclusion of an utterance, and signals of reformulation disappear. The analysis has also shown that some semantic-pragmatic values may be compensated through the semantic potential of verbs, conjunctions, adverbs, and particles.

The ultimate aim of the paper is to review the achievements of previous research, contribute to the establishment of more detailed inventories of translation equivalents for a wider range of linguistic forms, and open up directions for future studies, whose application is significant not only in lexicography and translation studies, but also in translation pedagogy.

Keywords: adverb, discourse marker, Italian language, Serbian language, translation equivalents, zero equivalent, *ecco*, *Eco*, *SerbItaCor*

Невена Цековић је ванредни професор за ужу научну област Италијанистика, предмет Италијански језик, на Катедри за италијанистику Филолошког факултета Универзитета у Београду. Дипломирала је 1997. године на Филолошком факултету и од 1999. је ангажована у извођењу наставе на основним, мастер и докторским студијама, на предметима: Превोђење за италијанисте, Италијански разговорни језик, Стручно превођење за италијанисте, Вербална интеракција, и др. Предавала је и српски језик 2002-2004. године на Факултету за стране језике и књижевност Универзитета у Барију. Мастер тезу на тему *Difficoltà di apprendimento dell'italiano L2 da parte dello studente serbo* одбранила је 2007. на Универзитету у Удинама, а докторску дисертацију под називом *Дискурсни маркери у њговорној њпродукцији на италијанском као друћом језику* 2016. на Филолошком факултету у Београду.

Ауторка је монографије *Италијански разговорни језик* (2022), *Практикума за вежбе ѡпревођења са италијанској на српски језик* (2018), као и већер броја научних чланака. У уже области њених научних интересовања убрајају се: италијански језик, примењена и корпусна лингвистика, анализа конверзације и дискурса, контрастивна анализа, превођење.

Nevena Ceković is an Associate Professor at the University of Belgrade (Serbia), Faculty of Philology, Department of Italian Studies. She graduated from the Faculty of Philology in 1997 and has been involved in teaching since 1999 at the undergraduate, master's, and doctoral levels (teaching courses such as Translation and Interpreting, Spoken Italian, Verbal Interaction, and others). She also gained international teaching experience of Serbian language at the Faculty of Foreign Languages and Literatures of the University of Bari (Italy). She earned a Master's degree in Italian as a Second

Language from the University of Udine (Italy, 2007) and a PhD in Linguistics from the University of Belgrade (2016).

Ceković is the author of the monograph *Italijanski razgovorni jezik* (2022), *Praktikum za vežbe prevođenja sa italijanskog na srpski jezik* (2018), as well as numerous scholarly articles. Her research interests include the Italian language, applied and corpus linguistics, conversation and discourse analysis, contrastive analysis, and translation studies.

<https://orcid.org/0000-0002-5407-5759>

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.en>).